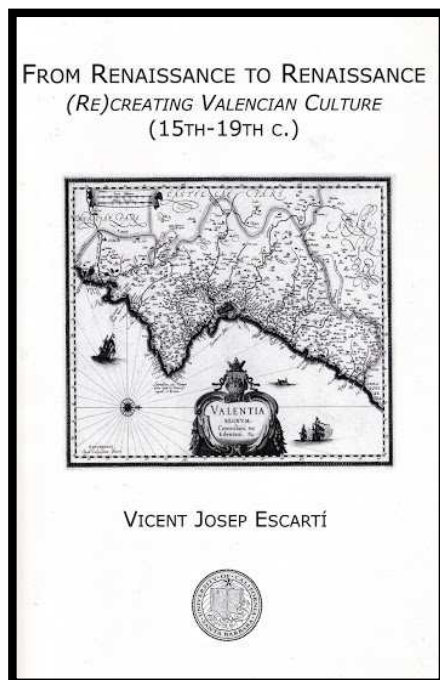

Vicent Josep Escartí. Foreword Antoni Ferrando. *From Renaissance to Renaissance. (Re)creating Valencian Culture (15th. - 19th. c.)*. México, Santa Barbara: Publications of *eHumanista*, Oro de la Noche. ISBN: 978-607-95570-2-7 318 pp.

Reviewed by Rafael Roca
Universitat de València

En els darrers anys, la producció literària en català dels segles XVI-XIX està sent sotmesa a un profund procés d'anàlisi i recuperació que, principalment, es fonamenta en l'exhumació i l'edició de documents inèdits o de difícil localització; i també en l'estudi d'obres, autors i publicacions periòdiques que, amb anterioritat, no havien merescut l'atenció dels investigadors, o que únicament havien sigut observats d'una manera molt epidèmica. Entre els estudiosos que estan fent possible aquest procés de revisió i, d'alguna manera, descoberta de la literatura de l'Edat Moderna destaca la labor –a hores d'ara imponent– del professor Vicent Josep Escartí, de la Universitat de València, que durant més de vint anys s'ha dedicat de manera infatigable a estudiar i recuperar els noms i les obres que, al llarg del territori valencià, protagonitzaren aquell període.

Conscient de la importància que la cultura escrita en català dels segles XVI-XIX té per a la història d'Europa, i del prestigi investigador del professor Escartí, l'editorial *Publications of eHumanista* acaba de traure a la llum el volum *From Renaissance to Renaissance. (Re)creating Valencian Culture (15th. - 19th. c.)*, un recull sobre cultura i literatura catalanes que ha estat concebut per a ser difós entre els catalanòfils i hispanistes dels Estats Units i de la resta de terres americanes, l'edició del qual ha estat possible gràcies a la col·laboració de la mexicana Oro de la Noche Ediciones i de l'ISIC-IVITRA, que des de la Universitat d'Alacant dirigeix el Dr. Vicent Martines.

D'aquesta manera, els treballs que aplega el volum –i que estan redactats en anglès, castellà i català– representen una mostra molt significativa del que són les principals línies d'investigació del professor Escartí: la historiografia, la pervivència dels clàssics medievals en la literatura dels segles posteriors, la literatura memorialística, la figura de Jaume I –des de l'edat mitjana als nostres dies– i la recuperació d'obres i autors oblidats o inèdits, especialment de l'Edat Moderna. Així es posa de manifest en el *Foreward* que enceta el llibre, i que ha estat redactat pel

professor Antoni Ferrando, de la Universitat de València, en què es qualifica l'autor del volum com “one of the Valencian researchers who have contributed the most not only to the study of authors and works previously neglected and/or unknown by scholars, but also to the revision of scholarly approaches utilized in the analysis of historical and literary Valencian works”.

El gruix de *From Renaissance to Renaissance* està integrat per vuit articles que, a hores d'ara, resulten del tot imprescindibles per al coneixement de la producció literària valenciana en els segles XVI, XVII i XVIII principalment –tot i que es fan incursions a aspectes del segle XV i del XIX–, que s'encapçalen d'una introducció en què el professor Escartí resumeix i contextualitza els treballs. En aquest sentit, assenyalava que, a banda de permetre realitzar un tast a més de tres segles de cultura escrita valenciana, el volum pretén contribuir “a la futura confecció de una historia literaria en un reino que pasó de ser motor de la Corona de Aragón en el siglo XV a ser una parte anexionada al reino de Castilla por ‘justo derecho de conquista’ y por la voluntad y animadversión de Felipe de Anjou”.

D'aquesta manera, el primer dels articles, titulat “Narrar la historia remota de un país: Beuter y la *Història de València* (1538)”, està dedicat al teòleg i cronista Pere Antoni Beuter, professor a l'Estudi General de València, on ocupà diverses càtedres. Així, a través de l'inventari de la seua biblioteca personal, el professor Escartí analitza les diverses fonts que l'historiador valencià utilitzà, i també quina era la seua concepció de la història, especialment pel que es refereix als temps més antics del que, temps a venir, seria el regne de València.

El següent treball, “Les edicions cincenistes d'Ausiàs March: la via d'accés a Castella”, efectua un recorregut per les figures que varen estar vinculades a la publicació dels versos de March a ciutats com ara València, Barcelona o Valladolid. Baltasar de Romaní, l'almirall de Nàpols, Ferran Folc de Cardona, el bisbe Honorat Joan, entre d'altres, formen part de la galeria de personatges que es varen interessar per March i que publicaren els seus versos. Així mateix, fa una especial referència a les edicions posteriors, en traducció espanyola –les traduccions de Romaní i de Jorge de Montemayor–, i a com es poden resseguir les petjades de March entre els poetes castellans i andalusos del segle XVI.

En tercer lloc, al capítol titulat “Els escrits jaumins de l'humanista Bernardí Gómez Miedes (1582 i 1584)”, el professor Escartí analitza –de manera detallada– les dues paràfrasis que, en llatí i en castellà, féu aquell eclesiàstic aragonés al voltant del *Llibre dels feits* del rei en Jaume, amb la intenció de fer arribar a la cort dels Àustries el record de la figura del monarca medieval com a model de cèsar i rei guerrer, a més d'expulsor d'infidels. D'altra banda, comenta les parts més sucoses que Gómez Miedes va afegir a la vida de Jaume I, i també la seua intencionalitat política i la seua ideologia, que es pot veure en diferents llocs, gràcies als afegits de Miedes a l'obra memorialística del Conqueridor. I tot sense deixar de posar en relleu com, sovint, l'opinió de l'eclesiàstic humanista era contrària a la del mateix rei en Jaume.

A continuació trobem l'estudi "Escrips valencians del Barroc: textos i contextos d'una literatura en català, especialment en poesia", un article de caràcter generalista que fa una ullada a la producció poètica del Barroc valencià, i hi assenyala com la poesia, concebuda com una activitat literària efímera, fou sovint elaborada en català, en la llengua del poble. A més dels exemples inèdits o pràcticament desconeguts, el professor Escartí dibuixa l'àmbit de producció poètica valenciana, i assenyala com l'obra de mossén Pere Jacint Morlà, el poeta més destacat del moment, gaudí de molt poc reconeixement en els segles posteriors, malgrat l'èxit de públic en el seu temps. De fet, de la seua extensa producció literària, tan sols se'n va salvar un manuscrit que fou publicat en 1995 pel professor Antoni Ferrando amb el títol de *Poesies i col·loquis*. Altrament, no sabríem pràcticament res de la poesia d'un dels autors més populars del segle XVII valencià.

El cinqué article s'emmarca en la línia de descobriment d'autors desconeguts i obres perdudes o oblidades que porta endavant el professor Escartí. Així, amb el títol de "Dades sobre Joaquim Aierdi i les *Notícies de València i son Regne (1661-1679)*", presenta un complet estudi sobre la figura i l'obra memorialística de mossén Joaquim Aierdi, beneficiat de la Seu de València, que fou el tema amb el qual el professor Escartí es doctorà a principis dels anys 90. De fet, Aierdi era un perfecte desconegut fins que aquest investigador realitzà una acurada edició del seu *Dietari* que veié la llum en 1999 a l'editorial Barcino, i que, en la pràctica, significà la recuperació d'aquell autor per a la història de la literatura en català. Així, l'article fa un breu recorregut per la biografia d'Aierdi –amb dades inèdites provinents de diferents arxius valencians–, i ofereix una anàlisi temàtica del text dietarístic que ens ha pervingut, amb especial atenció a les opinions de l'autor, i tot destacant que, segurament, ens trobem davant el millor prosista en català de la València del XVII.

En la mateixa línia que l'anterior, i sota el títol de "Notícia de la *Vida del pare Pere Esteve*, de Leopold Ignasi Planells (1760)", el capítol sisé ens aproxima a un altre autor fins fa quatre dies totalment ignorat. De fet, l'article compendia tota la informació coneguda al voltant de Planells i de la seua obra –editada també anteriorment pel professor Escartí–, refà la trajectòria de la pèrdua i retrobament del manuscrit on es conserva el seu treball –actualment a la Biblioteca Valenciana, procedent de la col·lecció de Nicolau Primitiu–, parla del franciscà biografat, Pere Esteve, i de la seua producció literària, i, encara, explica quines són les fonts del treball de Planells –eminentment un text de Cristòfor Mercader– i dissectiona la seua ideologia.

El capítol seté està configurat per l'estudi "*Decadència i literatura de la Edad Moderna en las tierras valencianas*", en què l'autor ens fa avinent el seu punt de vista al voltant d'una etiqueta –Decadència– que, en un moment determinat, féu molta fortuna en la nostra historiografia; però que, a hores d'ara, resulta contraproduent, i que és del tot necessari bandejar dels estudis literaris. En aquest sentit, el professor Escartí planteja la seua substitució per "Edat Moderna", molt més neutra i operativa, i de valors equiparables a les que s'usen a la resta de les cultures i literatures europees.

En això, se suma als esforços que des d'alguns sectors dels estudiosos de la literatura en català s'han fet des de la mateixa Catalunya, amb resultats excel·lents, però que encara no han acabat de donar els fruits desitjats.

Finalment, i amb el títol de “Notícia sobre la literatura memorialística al País Valencià, del segle XIV al XIX”, el darrer capítol recull un treball de llarg abast cronològic en què l'autor fa una repassada a pràcticament tots els estudis –tant antics com recents– realitzats al voltant dels dietaris, llibres de memòries i altres escrits semblants en terres valencianes, posant així de manifest els motius pels quals ha esdevingut un especialista en el tema. A més, s'aporten dades sobre textos memorialístics inèdits o sobre edicions de difícil consulta. El volum es clou amb un extens recull bibliogràfic que mostra les múltiples obres en què s'han fonamentat els estudis del professor Escartí, i que evidencia l'ampli volum d'informació que ha hagut de gestionar a l'hora de redactar-los.

Així, doncs, cal felicitar a *Publications of eHumanista* –i a la nòmina de col·laboradors imprescindibles amb què ha comptat el volum, com ara l'ISIC-IVITRA– per l'encert d'haver tret a la llum un llibre que s'ocupa de donar a conèixer obres i autors que han romàs ocults durant massa anys; i que, sens dubte, ajudarà a divulgar entre els hispanistes americans el nostre ric passat cultural i literari. Però no sols, ja que *From Renaissance to Renaissance. (Re)creating Valencian Culture (15th-19th c.)* també està cridat a esdevenir, entre nosaltres, un llibre de referència per a l'estudi i coneixement de la producció literària dels segles XVI-XIX; i, singularment, per a la historiografia, la memorialística i la versificació en la València d'aquelles centúries.

Per això volem finalitzar aquesta repassada fent nostres unes paraules que el professor Escartí dedica al període del Barroc, i que, en la nostra opinió, són perfectament extensibles als diversos moviments literaris que es desenvoluparen al territori catalanoparlant entre els segles XVI-XIX; uns segles que, és precís constatar-ho, fins fa pocs anys no havien gaudit de la simpatia de la major part d'investigadors, però que, afortunadament, a poc a poc estan guanyant més i més adeptes:

Estic convençut que les mostres de literatura catalana en terres valencianes durant el barroc, com més avancem en els estudis, més nombroses se'ns apareixen. I no solament als contextos on eren pressuposables, com ara el de la poesia de certamen, de caire religiós, sinó en àmbits com els de la poesia satírica, la poesia política, els sermons i la literatura religiosa.

Perquè l'experiència demostra que “chi cerca, trova”.